

AZ ALAPTÖRVÉNY ÉS AZ ALKOTMÁNYOSSÁG LEGFŐBB ŐRÉNEK „FELADAT- ÉS HATÁSKÖRE”

Az Eötvös Károly Közpolitikai Intézet konferenciát rendezett *Résnyire zárt ajtó* címmel az alkotmányjogi panaszról, az alkotmány- és alapjogvédelemről 2014 februárjában. Tóth Gábor Attila arra hívta fel a figyelmünket, hogy az Alkotmánybíróság és az alkotmányjogi panasz működését nem lehet a megváltozott alkotmányos környezettől függetlenül vizsgálni. Magam is így gondolom. Az Alkotmánybíróság hatáskörének és mozgásterének az alapvető átforgatása szervesen illeszkedik az Alaptörvény világába. Az alapvető jogok és az állami szervezetrendszer új szabályai szubsztantív és átfogó alkotmánybírói értelmezésének elmaradása önmagában értékelhetetlen jelenség, hiszen nem egyértelmű, hogy az Alaptörvény rendelkezéseinek hű kibontása, az Alaptörvény ún. védelme nem gyengítene-e például az alkotmányos intézmények közötti fékek és ellensúlyok rendszerét, vagy nem csökkentené-e az egyéni alapjogvédelmet. Az előkérdések tisztázása után e rövid dolgozatban áttekintem, hogy milyen tapasztalatokkal szolgált az elmúlt bő két év alkotmányjogi panaszos gyakorlata.¹

ELŐKÉRDÉSEK

1. Magam azon az állásponton voltam az elmúlt években, hogy jó lenne, ha a jogalkotó bevezetné az alkotmányjogi panaszt, mert nincs ésszerű magyarázata annak, hogy az Alkotmánybíróság csak a törvényhozót ellenőrzi, a hatóságok és a bíróságok alkotmánynak megfelelő jogalkalmazása azonban kontroll nélkül marad. Különösen fontos lenne ez akkor – hangsúlyoztam –, amikor láthatóan még nem tudatosodott megfelelően a jogalkalmazóban, hogy a jogszabályokat az alkotmánynak megfelelően kell értelmezni és alkalmazni.² Mindemellát az is kimutatható, hogy az egyes alkotmányossági problémák elbírálása könnyebb, ha az Alkotmánybíróság látja a

konkrét esetet (*case and controversy*), amely kapcsán az alkotmányossági probléma felmerül.³

Nem tekintettem azonban az alkotmányjogi panaszt és az *actio popularis* egymás alternatívájának. Megfelelő eljárási szabályok kidolgozása mellett az emberek eljárás kezdeményezése útján történő részvétele az alkotmányos felülvizsgálatot végző fórum munkájában egyidejűleg több formában is életképes.

Mivel a jogszabályok alkotmányossági felülvizsgálatának lehetősége egy alkotmányos demokráciában részben azzal igazolható, hogy a törvényhozó ellenőrzése az Alkotmánybíróság segítségével visszacsatolható a néphez, indokolt szabályozási cél, hogy a nép ne csak a képviselői útján, hanem egyénileg is kezdeményezhesse az Alkotmánybíróság absztrakt normakontrollra irányuló eljárását. Az Alkotmánybíróság az eljárási sza-

bályok (Ügyrend) kialakításával és az alkotmányjogi érvelésen alapuló következetes gyakorlat kialakításával meg tudja teremteni azt a helyzetet, hogy csak „érdemi” ügyekkel foglalkozzon „érdemben”. Az Alkotmánybíróság 2012 előtt sem törekedett arra, hogy futószalagon gyártsa a határozatokat, bár talán felróható, hogy az ügyek „természetes kiválasztódásának” folyamatát nyilvános és meggyőző alkotmányjogi érveléssel nem igazolta.

Ezzel szemben 2012 után az alkotmánybírói hatáskörök átforgatása mindenképpen akadályozza, hogy az egyén érdekeltségétől és érintettségétől függetlenül az Alkotmánybíróság útján fellépjen egy alkotmányellenes jogszabályi rendelkezés ellen. Az utólagos absztrakt normakontrollt kezdeményezők köre még a negyedik módosítás után is szűkre szabott, és alább látni fogjuk, hogy az alkotmányjogi panasz eljárások között pedig ma már erősen dominál az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasz, amely nem irányul normakontrollra. Az igazgatás központosítása a hatékonyság zászlaja alatt (a félreértés elkerülése végett: a végrehajtó hatalom hatékonysága, egyes jogok hatékony állami garantálása

egyébként a jogállamiságot biztosító kritérium), az önkormányzatok és a civil szféra elgyengítése, az egyházak elismerési szabályainak megváltozása, vagy alapvető közpénzügyi kérdések alkotmányossági ellenőrzésének kizárása mind azt mutatják, hogy az elsősorban az egyéni szabadság biztosítását célzó liberális demokráciát felváltja egy, a „jó élet” ismérveit a többség erejével érvényesítő központosított hatalomgyakorlás. Ennek az államnak pedig minél kevesebb polémiára, diskurzusra van szüksége. Ebbe a folyamatba szervesen illeszkedik a jogszabályok alkotmányossági felülvizsgálatának elerőtlenedése, és cserébe a rendes bíróság központosított „alkotmányossági” ellenőrzése.

2. Az Alaptörvény a negyedik módosítást követően a konszolidációs alkotmány koncepcióját feledve egy lényegileg új alkotmánynak tekinthető. Annak ellenére így van ez, hogy az Alkotmánybíróság kimondta 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában, hogy a korábbi alkotmánybírósági határozatok az alkotmányosságról szóló kánon részei: hatályukat veszítették, de továbbra is hivatkozhatók és idézhetőek, ha az Alaptörvény rendelkezése lényegileg egyezik az Alkotmány rendelkezésével. Az Alaptörvény negyedik módosításának alkotmányossági vizsgálatáról határozó 12/2013 (V. 24.) AB döntésében pedig kimondta, hogy a támadott rendelkezések alapján megalkotandó külön jogszabályok alkotmányosságának vizsgálata során az Alkotmánybíróság az alaptörvényi rendelkezéseket úgy fogja értelmezni, hogy azok mind az Alaptörvényben, mind pedig az európai uniós és a nemzetközi jogi kötelezettségekben megjelenő alapvető elvekkel és értékekkel egységes, ellentmondásmentes rendszert képezzenek. A két határozatot összeolvasva akár úgy is tűnhet, hogy az Alkotmánybíróság jelenlegi többsége magát elsősorban az alkotmányosság őrének tekinti, és nem az Alaptörvény megalkotójának eredeti szándékát kívánja feltárni. Ám ez az értelmezés bizakodó és tétova, hiszen a jelenség hol markánsan feltűnik, hol elmaradozik még a jelenlegi személyi összetétel mellett működő Alkotmánybíróság gyakorlatában is.

Bitskey Botond mondta a fent említett konferencián, hogy az Alkotmánybíróság első két „alaptörvényes” évének tevékenységét úgy tudjuk lemérni, ha azt összevetjük az 1990–1992 közötti időszakokkal. Hangsúlyozta, hogy a rendszerváltást követően az első Alkotmánybíróság sok mindent meghatározott, megkezdte a láthatatlan alkotmány létrehozását. Az

Alaptörvény első két évének alkotmánybírósági tapasztalatait figyelembe véve azonban nem sokat lehet tudni arról, hogyan védi majd az állam például a tulajdonhoz való jogot, az egyenlő bánásmóddhoz való jogot vagy éppen az egyesüléshez való jogot.

A demokratikus úton kiválasztott többség uralma önmagában nem garantálja, hogy az egyéni szabadságot vagy méltóságot mindenkinek felett védő demokrácia jön létre. Az alkotmányos felülvizsgálat tekintetében a bizonytalanság oka lehet az, hogy az új alkotmányos rend következtében az alapvető szubsztantív változások sok területen még nem következtek be. A változások „visszafogott” tempójához a nemzetközi és az uniós intézmények tiltakozásai mellett az is hozzájárult, hogy az Alkotmánybíróság néhány esetben vitatkozott a törvényhozóval, és sok esetben nem mutatott aktivitást, nem mutatott

AKÁR ÚGY IS TŰNHET, HOGY AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG JELLENLEGI TÖBBSÉGE MAGÁT ELSŐSORBAN AZ ALKOTMÁNYOSSÁG ŐRÉNEK TEKINTI, ÉS NEM AZ ALAPTÖRVÉNY MEGALKOTÓJÁNAK EREDETI SZÁNDÉKÁT KÍVÁNJA FELTÁRNI.

fogékonyságot az Alaptörvény értelmezése iránt. Ezért nem egyértelmű ma az alkotmányosság és az Alaptörvény viszonya, illetve az Alaptörvény tartalmának kapcsolata az eddig kialakított vagy elismert alkotmányos szabályrendszerrel.

Ebben az összefüggésben könnyen belátható, hogy egy alkotmányos intézmény aktivitását önmagában nehéz megítélni, hiszen az csak akkor üdvözlendő, ha az alkotmányos, jogállami kultúra kibontakozását szolgálja és az alkotmányos jogok kiteljesítése felé hat. Ezt a folyamatot azonban nem feltétlenül segíti az Alaptörvény originalista értelmezése, illetve az Alaptörvény értelmezésétől való tartózkodás sok esetben jobban hozzájárul a már meglévő szabályrendszer megőrzéséhez.

3. Mindezek fényében milyen elvárások támaszthatók mégis az Alaptörvény Alkotmánybíróságával szemben?

A jog objektivitása már régen meggyökeresedett felfogás. Ebből ered, hogy az Alkotmánybíróság döntéshozatalával kapcsolatban is megfogalmazódik az objektivitás igénye, azaz hogy jöjjön létre egy olyan fogalmi rendszer, amelynek használatával a döntések tartalma előre kalkulálható. Az Alkotmánybíróság feladatkörében az indítványok által felvetett kérdések elbírálása azonban alapvetően mérlegelésen alapuló megítélést igényel. A mérlegelés az alkotmánybíráskodás során szinte minden eljárási és érdemi kérdés esetében felmerül. Az objektivitás mint jogi érv azt célozza meg, hogy az ún. mérlegelés elvégzéséhez is valamiféle előre kiszámítható és meghatározható fogalmi rendszer jöjjön létre.⁴

Az Alkotmánybíróság döntéseinek legitimitása ugyanis nem az autoritásból fakad. Nem igazolható egy alkotmányos demokráciában, hogy az Alkotmánybíróság, a kiválasztottak majd jobban meg tudják ítélni az alkotmányos kérdéseket, főképp az alapvető jogok tartalmáról szóló dilemmákat, mint a nép, vagy mint a választott képviselők. A legitimitációs adu az elvégzett alkotmányjogi érvelés, tehát az átlátható és közérthető, logikus fogalmi rendszer használata. Egy döntés objektivitása azt jelenti a jogban, hogy azt logikus és kimerítő, nyilvánosan igazolható érveléssel támasztottak alá.⁵ Az Alkotmánybíróság felelőssége arra terjed ki, hogy olyan érvrendszereket alakítson ki, amelyek kiállják e nyilvános érvelés próbáját, és nem részrehajlóak.⁶ Az Alkotmánybíróság döntéseinek legitimitációs alapját keresve tehát nem kizárólag az eljárási, államszervezeti, hatalommegosztási kérdéseket szükséges elemezni (például azt, hogy mi a következőképpen annak, hogy megszűnt a paritásos bizottsági jelölés az alkotmánybírók kiválasztásakor), hanem elsősorban a döntések tartalmi meggyőző erejét kell számba venni.⁷ Az alkotmányos érvelésnek – nem elhanyagolható mellékhatásként – továbbá a politikai és a társadalmi diskurzust alapvetően befolyásoló ereje van.

Mindezek alapján a legfontosabb talán az, hogy az Alkotmánybíróság érvrendszere, az alkalmazott alkotmányelmélet és a dogmatika megmaradjon az alkotmányos demokrácia eddig kialakított, a nemzetközi jog és az uniós jog által is érvényesített fogalmi keretei között.

TÉNYEK ÉS TAPASZTALAT – AZ ALKOTMÁNYJOGI PANASZ

Hogyan változott meg tehát Magyarországon az alkotmánybíráskodás jellege, szerepe, feladata a bárki által kezdeményezhető utólagos absztrakt normakontroll-eljárás megszüntetésével és az új alkotmányjogi panaszos eljárások, elsősorban az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasz bevezetésével? Továbbra is domináns-e az Alkotmánybíróság gyakorlatában az alkotmányos jogrend objektív védelmének funkciója, vagy az alkotmányjogi panasz előretörésével az egyes ügyekben érvényesítendő szubjektív,

egyéni jogvédelem feladata kerül vitathatatlanul előtérbe? Az alkotmányjogi panasz új befogadási eljárásában számos alakban merül fel a kérdés, például a *res iudicata*, vagy az ahhoz bizonyos értelmezési irányai miatt kapcsolódó „alapvető alkotmányjogi jelentőségű” kérdés megítélésénél, vagy éppen annak a dilemmának a mélyén, hogy milyen tágan vagy szűken értelmezi az Alkotmánybíróság a jogsérelem, illetve a jogorvoslat kimerítésének kritériumát.

Az Alkotmánybíróság több esetben kimondta, hogy az alkotmányjogi panasz célját általában a jogsérelem orvoslásában látja, amely az érintettség okán végső soron megkülönbözteti e hatáskört a korábbi utólagos absztrakt normakontrolltól. Mindezek mellett azonban azt is elismerte, hogy az alkotmányjogi panasznak van egy objektív, általános alkotmányvédelmi funkciója is, amelynek eredményeképpen a jogkövetkezmények az egyedi ügyön túlmutató jelleggel kerülnek meghatározásra. Az alkotmányjogi panasz eljárások esetében lefelől azt a kérdést kell feltenni, hogy hol húzódik az Alkotmánybíróság és a rendes bíróságok hatáskörei közötti határvonal, és mi az, ami csakis rendes bírói útra tartozó jogalkalmazási kérdés, illetve mire terjed ki az alkotmánybírósági hatáskör a bírói döntések alkotmányossági felülvizsgálatával kapcsolatban.

Megszokássá vált, hogy az Alkotmánybíróság megállapításainak, akár az indokolásokban szereplő *obiter dictum* gondolatoknak is általános érvényű jelentést tulajdonít az olvasó. Az alkotmányjogi panasz azonban a normakontrollhoz képest lényegi eleme, hogy nem pusztán normakontrollról vagy egyáltalán nem arról van szó, azaz az Alkotmánybíróság által tett megállapítások elsősorban az adott ügyre érvényesek. Természetesen ez nem jelentheti azt, hogy az Alkotmánybíróságnak az eljárás során ne kellene általánosan is alkalmazható iránymutatást adnia arra vonatkozóan, hogy az indítványozó milyen ügyekben fordulhat az Alkotmánybírósághoz. Azt jelenti viszont, hogy nem lehet olyan módon és mértékben általános érvénnyel felruházni az Alkotmánybíróság egyes tételmondatait, ahogy ez az absztrakt normakontroll-eljárások esetében történhet.

Az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti alkotmányjogi panaszt azért is hívják sokan régi típusú panasznak, mert a 2012. január elsején hatályba lépő Alap-

törvény előtt is létezett az egyéni jogérvényesítésnek ez a lehetősége az Alkotmánybíróság előtt. Az Alkotmánybíróság hatásköreinek alapvető változása azonban új megvilágításba helyezi ezt a jogintézményt. Egyrészt mind az indítványozók, mind az Alkotmánybíróság számára kényszerűen adódik egy összehasonlító kontextus, hiszen azzal, hogy bevezetésre került a bírói döntés alkotmányosságát közvetlenül értékelő vizsgálat lehetősége (az Abtv. 27. §-a szerinti panasz), megjelent az igény arra is, hogy az indítványozó döntsön, álláspontja szerint az alaptörvényellenes jogszabály okozza-e az ügyében született bírósági döntés alaptörvény-ellenességét. Mindemellett az alkotmányjogi panasz elbírálása során esedékes normakontroll is más ruhát ölt. Míg korábban az alkotmányjogi panasz elbírálása során az Alkotmánybíróság valójában absztrakt normakontrollt végzett, a 2012 utáni gyakorlatban az Abtv. 26. §-a szerinti alkotmányjogi panasz esetében is előtérbe kerül az egyéni jogvédelem kérdése amellett, hogy a panasz az alkalmazott jogszabály felülvizsgálatára irányul.

Az alkotmányjogi panasz eljárásokban bevezetett ún. befogadási eljárás lényegét tekintve megfeleltethető a 2012 előtti alkotmányjogi panasz érdemi elbírálhatóságáról döntő vizsgálatnak. A befogadási eljárás során azonban a korábbi alkotmányjogi panaszos gyakorlatnál hangsúlyosabban merül fel az a kérdés, hogy a bekövetkezett jogsérelmet képes-e az Alkotmánybíróság orvosolni a konkrét ügyben alkalmazott jogszabály alkotmányossági kontrolljára irányuló eljárással. A normakontroll objektív jogvédelmi funkciójával kapcsolatos dilemmák legtöbbször az Abtv. 29. §-ában foglalt kritériumok (az ügy érdemét befolyásoló alaptörvény-ellenesség vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés) megítélésénél merülnek fel.

Az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasz, amely a bírói döntés és az azt megelőző bírósági eljárás alkotmányellenességére mutat rá, és a korábban is létező alkotmányjogi panasz [Abtv. 26. § (1) bekezdés] között helyezkedik el az Abtv. 26. § (2) bekezdésében szabályozott alkotmányjogi panasz, amely több szempontból is különleges, kivételes. Ebben az esetben a közvetlenül hatályosuló vagy közvetlenül alkalmazandó norma alkotmányosságára kérdezhet rá az indítványozó anélkül, hogy előzetesen a bíróság előtt próbálkozna jogai érvényesítésével. Az Alkotmánybíróság új hatásköreivel foglalkozó munkák⁸ kritikai élel vetették fel e hatáskör „kivételességé-

nek” legitimitását, azaz a törvényben szabályozott „kivételesség” viszonyát az alkotmányossági felülvizsgálat jogorvoslati jellege tekintetében.⁹ Az alkotmánybírósági gyakorlat az eddigiekben nem a kivételességre, hanem az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti panasz különleges érintettséget megkövetelő jellegére helyezte a hangsúlyt.

Az Alkotmánybíróság egyik döntésében, általában az alkotmányjogi panaszok céljával kapcsolatban a következőképpen fogalmazott. *„Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés c) és d) pontja szerinti alkotmányjogi panasz jogintézményének egyaránt elsődleges célja ugyanis az egyéni, szubjektív jogvédelem: a ténylegesen jogsérelmet okozó alaptörvény-ellenes jogszabály, illetve alaptörvény-ellenes bírói döntés által okozott jogsérelm orvoslása. Ehhez kapcsolódik a jogszabály felülvizsgálatára irányuló alkotmányjogi panaszok esetén másodlagos célként a későbbiekben előforduló hasonló jogsértések megelőzése és ennek révén egyben az alkotmányos jogrend objektív védelme. Mindenekelőtt ebben különbözik az alkotmányjogi panasz eljárás az absztrakt utólagos normakontrolltól, amely – egyéni jogvédelmi funkció nélkül is – jövőbeli, esetleges vagy egyébként az indítványozót közvetlenül nem feltétlenül érintő elvont alkotmányossági probléma, alaptörvény-ellenesség megszüntetésének eszköze lehet. Az alkotmányjogi panasz kettős célját tükrözi az alkotmányjogi panasz eljárásban az alaptörvény-ellenesség megállapításának kettős jogkövetkezménye is: egyrészt, alkalmazási tilalom az eljárására okot adó ügyben, illetve a döntés megsemmisítése [Abtv. 45. § (2) bekezdés, 43. §]; másrészt, hatályvesztés és a további alkalmazás tilalma [Abtv. 45. § (1) bekezdés].”* {3367/2012. (XII. 15.) AB végzés, Indokolás [13]–[14]; megerősítve: 6/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [214]}. Így tehát elmeletileg az Alkotmánybíróságnak egyszerre nyílik lehetősége megszüntetni a jogrendszert az alkotmányellenes normáktól és jogorvoslatot nyújtani a konkrét alkotmányjogi panaszos részére.¹⁰

2014. március idusán az Abtv. 27. §-a szerinti német típusú valódi alkotmányjogi panasz a legnépszerűbb az indítványozók körében. Az indítványozók főképp az Alaptörvény XXVIII. cikkében foglalt tisztességes eljáráshoz és jogorvoslatihoz való joguk sérelmére hivatkozva kifogásolják a rendes bíróság eljárását. Az alkotmányjogi panasz sikere abban mutatkozik meg, hogy milyen mértékben tudja orvosolni az alkotmányos jogsérelmeket. Ez a mutató köztudottan a nullához konvergál,¹¹ ami jelentheti azt, hogy nincsenek ilyen jogsérelmek, és jelentheti azt

HOGY AZ ALAPTÖRVÉNY ALAPJÁN MI SZÁMÍT AZ EGYEDI ESETEK BEN ALAPJOGSÉRELEMNEK, EGYES ALKOTMÁNYOS JOGOK SÉRELMÉNEK, NEM IGAZÁN TUDJUK TEHÁT MA MÉG MEGMONDANI

is, hogy az indítványozók által megfogalmazott jogsérelemeket az alkotmánybírói eljárás nem tudja orvosolni. Bár a gyakorlat alapján már megállapíthatóak a befogadási eljárás lényegi kérdései, és az érdemi eljárás nem változott, nem beszélhetünk arról, hogy Magyarországon kiszámítható módon lehetne tudni azt, hogy milyen esetekben érdemes az Alkotmánybírósághoz fordulni a bírói döntés megsemmisítése érdekében, és a gyakorlat alapján milyen eredményre lehet számítani az érdemi eljárás kimenetelét illetően. Az Abtv. 26. § (2) bekezdésének eddig kialakított gyakorlatáról pedig általában véve elmondható, hogy az Alkotmánybíróság a befogadási kritériumokat kifejezetten szigorúan értelmezte, így különösen a határidőre és az érintettségre vonatkozó rendelkezések alkalmazása odavezetett, hogy az Abtv. 26. § (2) bekezdése alapján benyújtott alkotmányjogi panaszoknak csak nagyon szűk köre jutott át a befogadási eljárás szűrőjén.¹²

Hogy az Alaptörvény alapján mi számít az egyedi esetekben alapjogsérelemnek, egyes alkotmányos jogok sérelmének, nem igazán tudjuk tehát ma még megmondani. Vannak példák, néhol reménykeltőek, és tanítjuk továbbra is a korábbi alkotmánybírói gyakorlatot. Az egyedi ügyekhez kötött alkotmányos jogvédelemmel kapcsolatos elvárásainkat sem lehet azonban függetlenül értelmezni az Alaptörvénytől. Az alkotmányjogi panaszos eljárásban az Alkotmánybíróságnak az érdemi szakaszban – ha a befogadás során eldöntötte, hogy az egyéni jogsérelmet képes-e orvosolni – már ugyanazokkal az értelmezési feladatokkal kell megbirkóznia, mint az absztrakt normakontroll esetében. A befogadás nagyszámú visszautasítása, ami 2014 tavaszán alapvetően jellemzi a rendszer működését, tehát nem izolált jelenség, annak értékelését a megváltozott alkotmányos környezet elemzésével együtt kell elvégezni.

Azzal, hogy végső soron az Alkotmánybíróság a szigorú befogadási eljárás miatt az alapvető jogok tekintetében az alkotmányjogi panaszos eljárás során is visszafogottan él az Alaptörvény védelmére kapott mandátumával, nem biztos, hogy kevésbé védi az alkotmányosságot, az alkotmányos demokrácia vívmányait, mintha aktivista volna. A probléma azonban az, hogy ez a jelenség egy alapvető rendszerhibára mutat rá, mégpedig arra, hogy az Alkotmánybíróság nem tudja kielégítően ellátni a valódi feladatát, nem tudja megvalósítani az aktív alkotmányértelmezést, az aktív egyéni alapjogvédelmet. Így aztán mégis csak az Alaptörvény őre marad, legalábbis abban az értelemben, hogy tényleges „feladat- és hatásköre” alkalmazkodik az Alaptörvény szellemiségéhez, az alkotmányozó elvárásához, „eredeti szándékához”.

1. Az Alkotmánybíróság alkotmányjogi panaszos gyakorlatának részletes elemzését lásd BITSKEY Botond (szerk.): *Kézikönyv az alkotmányjogi panaszhoz*. Budapest, Hvg-Orac, 2014. megjelenés alatt, illetve GÁRDOS-OROSZ Fruzsina: Az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti alkotmányjogi panasz befogadhatósága, *Alkotmánybírói szemle*, 2013/2, 74–82. GÁRDOS-OROSZ Fruzsina: Az Abtv. 27. § szerinti alkotmányjogi panasz befogadhatósága, *Alkotmánybírói szemle*, 2013/2, 82–90.
2. GÁRDOS-OROSZ Fruzsina: *Alkotmányos polgári jog? Az alapvető jogok alkalmazása a magánjogi jogvitákban*, Dialog–Campus, Budapest–Pécs 2011.
3. WOICIECH SADURSKI: Rights and Moral Reasoning An Unstated Assumption – A comment on Jeremy Waldron's „Judges as Moral Reasoners” (2009) *7 Int'l J Const L* 25, 32–38.
4. LIDIA RODAK: Objectivity as coherence in Practical Discourse. In Peter CSERNE – Miklos KÖNCZÖL – Marta SONIEWICKA (eds): *The Rule of Law and the Challenges of Jurisprudence*, PL Academic Research, Frankfurt am Main, 2014, 72.
5. Uo. 74.
6. KOVÁCS ÁGNES: A new trend in the debate in justifying judicial review. Considering the benefits of judicial reasoning, In CSERNE: (4. vj.) 111.
7. TILÉN STAJNPIHLER: Within Democracy's Reach? Revisiting some objections to judge made law, In CSERNE: (4. vj.) 97.
8. Lásd pl. NASZLADI Georgina: Az alkotmányjogi panasz első fél éve, *Közjogi Szemle*, 2012/4, 41–42. VISSY Beatrix: Az individuális alapjogvédelem kilátásai az alkotmánybíráskodásban. Merre mutat az alkotmányjogi panasz iránytűje? *Magyar Közigazgatás*, 2012/2, 31.
9. Jól összefoglalja a felmerülő érvek lényegét a IV/2229/2012. számú ügy indítványa, amelynek kivonata az Alkotmánybíróság honlapján is megtalálható. Bár az indítványozó azóta e részében visszavonta indítványát, eredeti formájában az Abtv. 26. § (2) bekezdése „kivételesen” szövegrésze, és az Abtv. 29. § „vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés” szövegrésze megsemmisítését kérte. Álláspontja szerint e rendelkezések az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés c) pontjával ellentétesek, mert elvonják az alaptörvény-ellenes, közvetlenül alkalmazandó, jogorvoslattal nem támadható jogszabályi rendelkezésekkel szemben nyújtható alkotmányjogi panasz lehetőségét. Az indítványozó eredeti érvelése szerint az, hogy az Abtv. 26. § (2) bekezdése csak „kivételesen” teszi lehetővé, hogy az egyéb jogorvoslattal nem támadható, az Alaptörvényben biztosított valamely jog sérelmét eredményező jogszabá-

lyi rendelkezést a jogsérelmet szenvedett fél alkotmányjogi panasszal támadja meg, érdemben korlátozza az Alkotmánybírósághoz fordulás jogát, valamint kiszámíthatatlanná teszi az eljárás megindítását, mivel nincs meghatározva egyértelműen, hogy mikor van hatásköre az Alkotmánybíróságnak eljárni. Az Abtv. 29. §-a szerint az alkotmányjogi panaszt az Alkotmánybíróság akkor fogadja be, ha az alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést érint. Az indítványozó eredetileg benyújtott indítványa szerint azonban az alkotmányjogi panasz funkciójából eredően az alkotmányjogi probléma jelentőségének nagysága nem szolgálhat alapjául az alkotmányjogi panaszhoz való jog korlátozásának, ezért e rendelkezés is alaptörvény-ellenes.

10. FRÖHLICH Johanna: Az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti, közvetlenül a jogszabályok ellen benyújtható al-

kotmányjogi panaszok befogadhatósága, *Alkotmánybírósi Szemle*, 2013/2, 90–99.

11. Az Abtv. 27. §-a alapján az alkotmányellenességet és a bírói döntés megsemmisítését 2014. március 15-ig öt esetben mondta ki az Alkotmánybíróság. <http://mkab.hu/sajto/kozlemenyek>.
12. Az Alkotmánybíróság honlapján található statisztikákból kitűnik, hogy 2013. december 31-ig 128 ügy maradt folyamatban ebben az eljárásban. 2013. január 1. és 2013. december 31. napja között összesen 47, az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti eljárás fejeződött be főtitkári vagy egyesbírói szinten, illetve 51 esetben zárult az eljárás egyesítéssel. Emellett ugyanebben az időszakban további 28 ügyet utasított vissza az Alkotmánybíróság tanácsa.